

2-басылым

Қазақ тілі

Оқулық

B1

Астана, 2017

орта деңгей

Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігі Тілдерді дамыту және қоғамдық-саяси жұмыс комитетінің тапсырысы бойынша Қазақстан Республикасының тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы аясында шығарылды.

Издание выпущено по заказу Комитета по развитию языков и общественно-политической работы Министерства культуры и спорта Республики Казахстан в рамках “Государственной программы развития и функционирования языков в Республике Казахстан на 2011-2020 годы”

“Үздіксіз білім беру моделі арқылы «Қазақ тілін шетел тілі немесе екінші тіл ретінде оқыту» әдістемесі негізінде қазақ тілін оқытуға арналған типтік оқу-әдістемелік кешені” жобасы аясында әзірленген орта деңгейді оқытуға арналған “Қазақ тілі” оқулығы (Жобаға жетекшілік жасаған – М. М. Мұқаметқали, п.ғ.к.)

Пікір жазғандар:

З.С. Күзекова – Назарбаев университеті Қазақ тілі, әдебиеті, мәдениеті кафедрасының профессоры, филология ғылымдарының докторы;

Ш.Қ. Құрманбаева – Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Қазақ тілі білімі кафедрасының профессоры, педагогика ғылымдарының докторы;

М.С. Жолшаева – С. Демирел университеті Қазақ филологиясы кафедрасының профессоры, филология ғылымдарының докторы.

А.Ф. Зейнулина – С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті Қазақ тілі және журналистика кафедрасының профессоры, филология ғылымдарының кандидаты.

А.Т. Бозбаева-Хунг, А.К. Балабеков, Г.Қ. Досмамбетова, Б.О. Салыхова, Ә.Ж. Хазимова

Қ Қазақ тілі: Орта деңгейге арналған оқулық. – Астана: 2017. –340 бет.

ISBN

Әлемдік тіл үйрету тәжірибесінің кең тараған, озық әдістемелерін негізге ала отырып жазылған бұл оқулық үздіксіз білім беру моделі арқылы «Қазақ тілін шетел тілі және екінші тіл ретінде оқыту» әдістемесі негізінде әзірленген қазақ тілін оқытуға арналған типтік оқу-әдістемелік кешеннің құрамына енеді. Оқулық қазақ тілін меңгеру деңгейін бағалаудың Қазтест жүйесі мен Еуропалық стандарт деңгейлеріне сәйкес орта деңгейде оқитын топтарға ұсынылады.

Ұсынылып отырған оқулық қазақ тілін меңгерудің орта деңгейі (B1) бойынша әзірленген. Оқулықта коммуникативтік дағдыларды дамытуға негіз болатын сөйлеу әрекетінің түрлері бойынша тілдік материалдар қамтылған. Тілдік қатынастың отбасы-тұрмыстық, мәдени-әлеуметтік, кәсіби-елтанымдық және қоғамдық салаларына сәйкес өзекті тақырыптарды қамтыған мәтіндер мен коммуникативтік тапсырмалар жүйесі тіл үйренушінің сөйлеу әрекетінің оқылым, тыңдалым, жазылым, айтылым түрлері бойынша тілдік дағдылары мен сөйлеу іскерліктерін қалыптастыруға бағытталған. Сонымен бірге, тыңдалымға арналған аудиомәтіндер мен тапсырмалар аудиодискіге жазылып, оқулыққа қосымша ретінде жеке ұсынылды.

Оқулық қазақ тілін шетел тілі немесе екінші тіл ретінде үйренушілерге, қазақ тілінің оқытушылары мен әдіскерлеріне, сондай-ақ жалпы қазақ тілін үйренемін деген оқырман қауымға арналған.

Учебник разработан на основе широко распространённых, передовых методик в практике обучения языку и является частью типового учебно-методического комплекса для обучения казахскому языку, разработанному по методике «Обучение казахскому как иностранному или как второму языку» через модель непрерывного образования. Учебник рекомендуется для групп, обучающихся на среднем уровне соответствующем системе оценки уровня владения казахским языком Казтест и уровням Европейского стандарта.

Рекомендуемый учебник разработан для обучения казахскому языку на среднем уровне (B1). Здесь охвачен языковой материал, являющийся фундаментом развития коммуникативных навыков по видам речевой деятельности. Система коммуникативных заданий и текстов, которые отражают актуальные вопросы, соответствующие семейно-бытовой, культурно-социальной, профессиональной, сфере страноведения и общественной сферам языковой коммуникации, направлены на формирование у лиц, обучающихся языку языковых навыков и умений по таким видам речевой деятельности, как чтение, аудирование, письмо, говорение. Также как дополнение к учебнику предлагаются аудиоматериалы по блоку аудирование, которые были записаны на аудиодиск, и соответствующие задания.

Учебник предназначен для лиц, изучающих казахский язык как иностранный или как второй язык, преподавателей и методистов казахского языка, а также для широкого круга читателей, желающих обучаться казахскому языку.

МАЗМҰНЫ

I БӨЛІМ. ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС

1-сабақ. Бұрынғы өткен шақ	7
2-сабақ. Сын есім. Салыстырмалы шырай	17

II БӨЛІМ. БАСПАСӨЗ-МЕДИА

1-сабақ. Ауыспалы өткен шақ	26
2-сабақ. Септеулік шылаулар	39

III БӨЛІМ. ӨМІР СҮРУ САЛТЫ

1-сабақ. Мақсатты келер шақ	50
2-сабақ. Болымсыздық есімдігі	60

IV БӨЛІМ. САЯХАТ

1-сабақ. Бұйрық райы + деп едім	70
2-сабақ. Болжалдық келер шақ	81

V БӨЛІМ. ТҰЛҒАЛАР

1-сабақ. Сын есім тудырушы жұрнақтар	90
2-сабақ. Есімшенің анықтауыштық қызметі	101

VI БӨЛІМ. МАМАНДЫҚТЫҢ БӘРІ ЖАҚСЫ

1-сабақ. Зат есім тудырушы жұрнақтар	114
2-сабақ. Бөлшектік сан есім	128

VII БӨЛІМ. ОТАНДЫҚ ТАУАР

1-сабақ. Мөлшер үстеуі	140
2-сабақ. Өзгелік етіс	150

VIII БӨЛІМ. ӘЛЕМДЕ ТАЛАЙ ҚЫЗЫҚ БАР

1-сабақ. Шартты рай.....	162
2-сабақ. Өзгелік етіс	174

IX БӨЛІМ. СӘН ӘЛЕМІ

1-сабақ. Есімше	183
2-сабақ. Сын-бейне үстеулері	196

X БӨЛІМ. ТАҒАМ

1-сабақ. Белгісіздік, сұрау есімдіктері.....	210
2-сабақ. Көсемшенің қимыл-сын пысықтауыш қызметі.....	220

XI БӨЛІМ. БІЛІМ

1-сабақ. Сөйлемнің бірыңғай мүшелері.....	235
2-сабақ. Себеп-салдар салалас құрмалас сөйлем	250

XII БӨЛІМ. РЕСМИ ІС-ҚАҒАЗДАР

1-сабақ. Көсемше	267
2-сабақ. Етіс+келер шақ	277

ГРАММАТИКАЛЫҚ АНЫҚТАҒЫШ	288
-------------------------------	-----

СӨЗДІК ҚОР	317
------------------	-----

АУДИОМӘТІНДЕР	325
---------------------	-----

АЛҒЫСӨЗ

Ұсынылып отырған қазақ тілін меңгерудің орта деңгейін (B1) оқытуға арналған оқулықтың екінші басылымы Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігі Тілдерді дамыту және қоғамдық-саяси жұмыс комитетінің тапсырысы бойынша Қазақстан Республикасының тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы аясында үздіксіз білім беру моделі арқылы «Қазақ тілін шетел тілі және екінші тіл ретінде оқыту» әдістемесі негізінде жарыққа шығып отыр.

Аталған оқулықтың бірінші басылымы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Ұлттық тестілеу орталығымен 2012 жылы Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі Тіл комитетінің тапсырысымен үздіксіз білім беру моделі арқылы «Қазақ тілін шетел тілі және екінші тіл ретінде оқыту» әдістемесі негізінде қазақ тілін оқытуға арналған типтік оқу-әдістемелік кешен ретінде жарыққа шыққан. Кешен қазақ тілінің бес деңгейлік (қарапайым, базалық, орта, ортадан жоғары, жоғары деңгей) оқулықтарынан тұрады. Оқулықтар қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктерін анықтайтын 2015 жылы 24 қарашада Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігі Техникалық реттеу және метрология комитетінің №236-ОД бұйрығымен бекітілген қазақ тілін оқытудың талаптарын анықтайтын ҚР СТ 1926-2015, ҚР СТ 1928-2015, ҚР СТ 1929-2015, ҚР СТ 1925-2015, ҚР СТ 1927-2015, Қазақстан Республикасының ұлттық стандартының, Қазақ тілін оқытуға арналған бірүлгі бағдарламаның негізінде әзірленді.

2016 жылы бес деңгейлік оқулықтың тіл үйренушілер тарапынан жоғары сұранысқа ие болған қарапайым (A1) және базалық (A2) деңгейлеріне толықтырулар мен өзгерістер енгізіліп, екінші басылымы жарыққа шықты.

Ұсынылып отырған қазақ тілін меңгерудің орта деңгейін (B1) оқытуға арналған оқулықтың екінші басылымын әзірлеу барысында өңірлердегі тілдерді оқыту орталықтарының оқытушылары мен әдіскерлерінен оқулықтың мазмұнын жаңартуға, жетілдіруге байланысты ұсыныстары мен пікірлері негізге алынды.

Оқулық мазмұны белгілі бір тілді екінші тіл ретінде оқытудың халықаралық тәжірибелеріне сәйкес сөйлеу әрекетінің Тыңдалым, Оқылым, Жазылым, Айтылым сияқты түрлерін қамтиды.

Оқулық 12 бөлімнен тұрады. Әр бөлім 2 сабақты қамтиды. Әр сабақта жаңа лексикалық, грамматикалық тақырыптар ұсынылады. Алғашқы меңгерген ақпарат пен кейінгі меңгерген лексикалық бірліктердің бірін-бірі толықтырып, сөздік құрамда үздіксіз қолданысқа түсу барысында тіл үйренушінің меншігіне айнала беретіні ескерілді. Жаңа сөздермен таныстыру мақсатында оқулықтың аяғында қазақша-орысша сөздік ұсынылып отыр.

Грамматикалық тақырып сөйлеу әрекетінің түрлерімен тығыз байланыста берілген, алайда грамматиканы терең меңгерту үшін жеке бір бөлік ретінде де қарастырылады. Грамматикалық тақырыпқа қатысты мәліметтер грамматикалық анықтағышта толық қамтылған.

Әр бөлім жаңа лексикалық қормен таныстырудан басталып, өткен тақырыпты еске түсіру тапсырмаларымен жалғасып, жаңа тақырып бойынша тапсырмалармен ұласады. Тапсырмалар жеке, жұппен және топпен орындауға негізделген, бір ерекшелігі «қазір және осында» қағидасы арқылы орындалады. Әрбір тапсырманың орындалуы бойынша үлгі берілген.

Жазылым әрекетін дамыту мақсатында шағын іс қағаздарының бірқатар үлгілерін бере отырып, бекітілген типтік формалары бойынша сөздіктің көмегімен ішінара толтыру тапсырмалары берілді. Ұсынылған тақырыптық суреттер мен түрлі үлгідегі сызбалар, елтанымдық деректер тіл үйренушілерінің айтылым әрекетін дамытуға негізделді. Тіл үйренушінің тыңдалым білігін дамыту мақсатында деңгейге сәйкес тыңдалым мәтіндері аудио таспалар арқылы жеке ұсынылды.

Құрметті әріптестер, мазмұны жағынан жетілдірілген, жаңа, өзекті тақырыптар қамтылған оқулықтың екінші басылымын ұсына отырып, ерекше ынта мен ықыласты талап ететін осындай қиын да, қызықты тіл үйрену ісінде осы оқулық өздеріңізге көмекші болады деп сенеміз.

Авторлардан

БӨЛІМ

1-САБАҚ Бұрынғы өткен шақ

2-САБАҚ Сын есім. Салыстырмалы шырай

1

- САБАҚ

ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС

317 - беттегі сөздермен танысыңыз.

1. Сәйкестендіріңіз.

Бұл сенің пәтерің бе?	☒ Д	А Жоқ, теннис ойнайды.
Немереңіз неше жаста?	☐	Ә Әзірге бойдақпын.
Жаңбыр жауды ма?	☐	Б Бар. Келіңіз, көріңіз.
Ол жүзумен айналыса ма?	☐	В Төртте.
Бүгін сейсенбі ме?	☐	Г Есепшімін.
Отбасыңыз бар ма?	☐	Ғ 500 теңге.
Мамандығыңыз не?	☐	Д Жоқ, менікі емес. Ағамдікі.
Қызанақ қанша тұрады?	☐	Е Немерем.
Кешкі көйлектеріңіз бар ма?	☐	Ё Дүйсенбі.
Бұл сіздің қызыңыз ба?	☐	Ж Иә, күні бойы жауды.

2. Дұрыс нұсқасын таңдаңыз.

1. Мен дүйсенбіде кітапханада / кітапханаға барамын.
2. Анамның ағасы мәшинесі / мәшинесімен келді.
3. Кеше үйге / үйде қонақ келді.
4. Сіздің ұлыңыз Америкаға / Америкада бара ма?
5. Оның кино көргім / көргісі келеді.
6. Бұл – біреу / бірінші автобус.

3. Мағынасы артық сөзді табыңыз.

нағашы	бөле	жезде	бала
жұмыс	қызмет	мамандық	іс-шара
дос	жолдас	құрбы	жұмыстар
қиын	ауыр	күрделі	жеңіл

Ережемен танысыңыз.

Сұрау есімдігі

289 - бет

Сен **қашан** келесің?
 Мені **қайдан** көрдің?
 Хатты **кімнен** алдың?
 Автобусты **қашаннан бері** күтіп отырсың?

4. Тыныс белгілерін (?/.) қойыңыз.

Жауабыңызды қашан айтасыз ☐	Компьютерің керемет екен ☐
Бүгін анам келеді ☐	Қандай сұрақ ☐
Асқар – есепші ☐	Қай кітап қызық ☐
Әлима әнші емес ☐	Жемістің бәрі пайдалы ☐
Қайда барасың ☐	Белдемшенің қайсысы әдемі ☐

5. Сөйлемді толықтырыңыз.

1. Бүгін сен қайда барасың?
2. Оның жиені қалаға _____ барады?
3. _____ мамандықты таңдайсың?
4. Кітаптарды _____ бересің?
5. Ағаң _____ жылы шахматтан бірінші орынды алды?
6. Мынаның _____ дұрыс?
7. Сен _____ шаңғы тебумен айналысасың?
8. _____ жиналысқа кешіктіңіз?
9. Әкеңіз биыл _____ жасқа толады?
10. Бұл мәселемен _____ айналысады?

6. Асты сызылған сөзге сұрақ қойыңыз.

- Менің пәтерім жақсы. Сенің пәтерің қандай?
- Кешеден бері қар жауып тұр. _____
- Сіздің мамандығыңыз – есепші. _____
- Оның әкесі қызыл мәшине алды. _____
- Менің әпкем ертең келеді. _____